

Immigració a les dècades de 1950 i 1960: *Bots i barrals* de David Yeste

En aquesta ponència, ens toca parlar d'una novel·la que es titula *Bots i barrals*, que va ser escrita per en David Yeste i que va ser publicada l'any 2001. A més, aquesta és una novel·la que ha sigut guardonada amb el Xè premi Ferran Canyameres.

A primer cop d'ull, és curiós com el títol de la novel·la, i fins i tot la seva portada, ens transporta directament a aquells records d'infància quan un dels entreteniments preferits quan havia plogut molt era, per desgràcia de les nostres mares, posar-nos les botes d'aigua —les *catiusques* en dèiem— i anar patits i carrers a saltar sobre els bassals, sobre els tolls d'aigua.

Tanmateix, aquest punt d'innocència desapareix quan contextualitzem la novel·la. La vinculació de la novel·la amb l'aigua i amb la pluja té un rerefons dramàtic d'un fet que ha marcat la història recent de la ciutat de Terrassa. Això és així perquè la novel·la *Bots i barrals* transcorre dins de les conseqüències de les catastròfiques inundacions que hi va haver el 25 de setembre de 1962, quan una formidable tempesta a tot el Vallès Occidental va provocar greus inundacions a la ciutat i a tota la plana: Sabadell, Rubí... Les conseqüències van ser desastroses. Centenars de persones mortes i desaparegudes, cases esfondrades, carrers inutilitzats, fàbriques destrossades, etc.

L'impacte va ser tan gran que aquella Terrassa de l'any 1962 es va despertar, l'endemà de les greus inundacions, adonant-se de dues coses. La primera, que la construcció de cases i barraques a la llera de les rieres, que la manca d'unes mínimes infraestructures de canalització d'aigua, que les greus deficiències urbanístiques, que la falta de planificació en la trama urbana i que la construcció anàrquica de nous barris havien agreujat i amplificat la magnitud de les inundacions.

La segona cosa és que les autoritats, la població i la resta del món (per la difusió informativa que es va fer de les inundacions), es van adonar que aquella ciutat enfangada i traumatitzada ja no tenia res a veure amb el que era aquella mitificada "ciutat d'abans". La ciutat havia canviat. Ja no tenia res a veure, ni urbanísticament, ni demogràfica, ni social amb la de feia pocs anys i aquesta realitat va ser visualitzada directament després de les inundacions del 1962. Això va fer adonar a tothom que calia posar-se a treballar de valent per tornar a ordenar i cohesionar tota una ciutat que havia estat molt descuidada.

Però què és el que havia provocat aquell canvi tan gran a la ciutat? Quina era la causa de la gran transformació de la ciutat? Una de les principals causes, per no dir la causa principal de la transformació del vell municipi, va ser el procés continuat i sostingut d'arribada de nova població. Així va ser com el fenomen de la immigració i les seves pautes d'assentament a la ciutat, sense cap tipus de planificació prèvia ni d'actuació al llarg dels anys quaranta, cinquanta i seixanta, havien canviat dràsticament la ciutat.

Aquest canvi encara té un impacte més gran si ens aproximem a les xifres. Terrassa va rebre aquells anys, entre els anys quaranta i els anys seixanta, unes 50.000 persones. Només entre el 1961 i el 1965 van ser prop de 26.000. Per tant, l'obra d'en David Yeste en el fons, en la seva essència, situant-nos a les riuades del 1962, ens porta a parlar precisament d'aquest fenomen, del fenomen de la immigració que va rebre Terrassa durant aquell període.

Tanmateix, agafar com un període aïllat la immigració del anys cinquanta i seixanta no ens permet entendre, per si sol, la gran importància que ha tingut el fenomen migratori en tot el segle XX a la ciutat. És a dir, no podem deslligar aquest període concret, els anys cinquanta i seixanta, de la gran transcendència i importància que la immigració ha tingut per a Terrassa en tot el segle. I no ho podem deslligar perquè el de la immigració ha estat un fenomen continuat, ha estat un *continuum* tot el segle.

En els cent anys, només en dos períodes molt breus es va trencar el moviment migratori continuat. Van ser petits parèntesis dins un recorregut històric i demogràfic marcat per la immigració. Els dos únics moments del segle passat en els quals Terrassa no va rebre immigració van ser la breu etapa de la guerra civil i durant la crisi econòmica de mitjans dels anys setanta. Per tant, el pes de la immigració en la transformació de la ciutat ha estat d'una gran transcendència. Segurament es pot afirmar que la immigració ha estat el fenomen més important viscut per Terrassa al llarg del segle XX. I això ha tingut unes conseqüències enormes per al creixement i per la configuració actual de la ciutat.

Pel que fa a la immigració dels anys cinquanta i seixanta, malgrat no poder-la deslligar del procés migratori continuat del segle passat, sí que permet veure algunes particularitats. És evident que les pautes de comportament demogràfic no van variar, hi havia una arribada cada vegada més nombrosa de població del centre i sud d'Espanya cap a Terrassa. Però en canvi, les actuacions i les

reaccions davant del fenomen migratori a la ciutat sí que van variar, sí que van ser diferents.

Durant els anys cinquanta, en el context encara anomenat del primer franquisme, les autoritats governatives van voler fer front a possibles problemes d'ordre públic derivats de l'arribada de tantes persones amb mesures repressives contra la immigració. Així va ser que es va engegar tot un procés d'expulsió i de retorn d'immigrants cap als seus llocs d'origen. Especialment, d'aquells que no tenien un habitatge legal o un contracte de feina.

Aquestes mesures de retorn d'immigrants van ser dictades pel governador civil de la província de Barcelona per tal que fossin dutes a terme pels diferents ajuntaments. I així, a partir del 1952, ciutats com Barcelona, Sabadell, L'Hospitalet o la mateixa Terrassa van iniciar aquesta actuació repressiva contra la immigració. A través de les autoritats local es van denunciar persones acabades d'arribar que no podien demostrar un habitatge mínimament legal segons allò establert pel govern civil o un contracte de treball. Aquestes persones eren enviades a Barcelona i d'allà, en tren, retornades cap a la seves províncies d'origen. Però com és de suposar, aquella no va ser pas una mesura efectiva. Els retorns de població es van aturar el 1957. Però aquesta mesura ens indica quina va era la concepció que les autoritats franquistes tenien en aquells moments per atendre la immigració.

En canvi, a partir dels anys seixanta, el règim s'havia transformat. És un període d'obertura econòmica principalment, que coincideix amb els anys de més altes quotes d'immigració cap a les ciutats catalanes. Ara el règim ja no podrà reprimir la immigració, ja no la podrà retornar al seu lloc d'origen, sinó que ha d'assumir l'enorme moviment de població que hi havia hagut i que hi estava havent entre els diferents territoris de l'Estat.

Als anys seixanta, doncs, hi va haver un canvi de mentalitat en l'actuació i el tractament per part de les autoritats franquistes en relació amb la immigració. I aquest canvi, aquesta transformació en l'atenció al transvasament de població tan gran que s'estava produint es va concretar a partir de dos elements molt representatius: El 1956 s'aprova La *Ley sobre Régimen del Suelo y Ordenación Urbana* que permet començar a arreglar urbanísticament les ciutats que havien crescut sense cap planificació degut l'assentament de població immigrada. I el 1957 es crea el *Ministerio de la Vivienda* amb una finalitat molt clara.

Per tant, a partir dels anys seixanta, el règim va iniciar una nova política que esdevindria preponderant als propers anys i que significava un nou model d'actuació cap a la immigració. I aquest canvi de tendència, aquest canvi d'actuació envers la immigració, a Terrassa es va produir precisament amb les riudes del setembre de 1962, que van actuar com una mena de frontissa entre aquestes dues concepcions per resoldre les conseqüències de l'arribada de tanta població. A partir d'aleshores, doncs, començaria l'època de la planificació i la construcció massiva de blocs de pisos als diferents barris de la ciutat.

Joan Pérez i Ventayol

Centre d'Estudis Històrics de Terrassa